

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnak címén — a kiadó hivatalba (csillagutca, 7. sz. a.) küldendők.

A katonai nevelésről.

Paul Bert e kérdésben egy commissio előtt febr. 25-én, tehát leköszönése előtt a következő beszédet tartá:

Uraim!

Én önöket a január 21-iki rendelet értelmében hívtam össze. A rendelet a következő:

1. A miniszter mellé rendeltetik egy katonai nevelésügyi commissio.

2. E commissio által tárgyalandó főbb kérdések a következők: A katonai gyakorlatok tanítása, fegyverek kezelése; fegyverek választása, sat. sat.

3. E commissio tagjainak megállapítása. sat.

Uraim, köszönöm, hogy megjelentek e, talán legfontosabb kérdés eldöntésére, melynek valósitása leginkább szivemen fekszik. A legfontosabb mondom, mert a miniszternek, kinek valódi neve ez volna: „a nemzeti nevelés minisztere“, nem elég a növendékek értelmi fejtésére gondolni; hanem mindenek előtt, sőt mindenek felett arra kell gondolnia, hogy a nemzetnek áldozni tudó polgárokat adjon, ama küzdelmekre, hol a haza érdekei, szabadsága, dicsősége jöhetnek kérdés alá.

Arról kell hát tanácskoznunk, hogy a polgárok szívet és testét mikép képezzük, röviden mint adjunk katonai nevelést.

A test képzése már megvolt beszélve egy más commissio által, midőn a katonai gyakorlatokról volt szó, melyben önök közül többen vettek részt. E commissio derekul megtette a magáét. Készített a test- és katonai gyakorlatokról egy kézi könyvet. A munka jó.

Azonban most nemcsak a test edzéséről van szó ez csak eszköz, hogy a gyermek erkölcsi edzettségre tegyen szert.

E célból nagyobb fontosságot kell e gyakorlatoknak adni. Önök megvizsgálják, hogy miként lehetne ezt szervezni a lyceumoktól a legkisebb faluig, miként lehetne az egyes iskolai csapatokat egyesíteni, külön és összgyakorlatokat tartatni.

Ezek felügyelői legyenek tekintélyes, kiválasztott tiszték, kiket a közoktatásügyi és remélem a hadügy-miniszter jelöl ki. Nem kétkedem, hogy a nemzetmindig megtette hazafi kötelességeit, a haza érdekei elébe vagy csak melléje is soha más érdeket nem tett; de mégis sok kell még ahhoz, hogy a szivek felhevüljenek, hogy fölelevenedjenek könyvek, énekek, melyek lángra gyujtsák a honfi tüzet, mely nélkül a nemzetnek nincs tudata magáról s léte nem biztos.

Föl kell ébredni a scepticismusból, hogy az emberi érzés csak hű ezífrázat és tettetés. Föl kell eleveníteni a gyermekek tudatába hazánk dicsőségét, föl kell eleveníteni hőseinket, lelkesíteni kell azon feláldozások elmondásával, melyek évkönyveink ragyogó lapjai és meghatni, haragra gyujtani szerencsétlenségeink ecsetlésével.

Munkánknak ez a legszebb része, ezt valósitni kell minden eszköz által: tollal, zenével, ecsettel, hogy a hazaszeretet szent tüzét felgyujtsuk és megtartsuk.

Végre arra kérem önöket uraim, hogy tekinteteket fordítsák az oskolán kívül is. Tanulmányozzák a módokat, hogy a tanulók miként vehetnének részt katonai és hazafias ünnepeken, vegyék tekintetbe azt, hogy lövész-, torna-, kiránduló-egyletek már vannak nagyszámban és most komolyan egyesülni és szervezkedni akarnak.

És nagy lesz örömem, ha önök az én ideáimnak oly szabatoságot adnak, hogy a parlament elé törvényjavaslatot terjeszthessek, mely megengedje, hogy az iskolázást végzett koraakkal egészen a hadseregbelépig a katonai és összgyakorlatok oly sorát tétethessem meg, mely megakadályozza, hogy a tanultakat el ne feledjék. E tervnek nevelésügyi és pénzügyi nehézségei vannak. Az elsőre nézt bízom az önök bölcsességében, a másodikra nézve a parlamentben, mely soha sem kalmárkodott a hadügy és oktatás költségeiben és bizonyosan most is nagylelkűnek bizonyítja be magát, midőn arról van szó, hogy hadsereget teremtsünk az iskola által.

Ha a dolog pénzügyi oldalára tekintünk, könnyű volna megbizonyítani, hogy egy millióval, mit erre költünk, megtakarítunk tíz milliót a hadügynél. Ez egyik nagy fontosságú következménye a mi munkánknak. Hanem én látok nagyobb és fontosabb eredményeket is.

Az anyagi jóllét, sőt az oktatás fejlődése a polgárokat hajlandóbbakká teszi mindennemű élvezetekre, és önző közöny felé hajtja.

Másfelől az egyéni szabadság érzése, az általános szavazásképeség, és a népfeléből folyó jogok gyakorlása éppen nem oly eszközök, melyek a fegyelmet növelik s a törvények iránti tiszteletet erősítik.

A katonai nevelés látszik előttem legbiztosabb eszköznek, a mely nem mondom újra kelti, hanem fenntartja az erkölcsi erő fokát az okos engedelmesség és a törvényes kötelezettségek oktatása által.

Már mondták s még fogják mondani, hogy a mi törekvésünk, a testnek és léleknek ez automatává képzése, mit az emberiség kiváló vizsgálói bámultak, a militarizmushoz vezet.

Nagy tévedés. A katonai nevelés éppen a legbiztosabb védelmi eszköz a militarizmus ellen. E nevelés nem a szolgálai hajlamokat fejti ki, hanem az igazi szabad ember tulajdonait, mert így a szabadság nincs sebeszennyezve, se lealacsonyítva, hanem biztosítva és szentesítve a rendnek és törvénynek való engedelmesség által.

Nem, a katonai nevelés, a mint mi tervezzük, nem képez pretorianusokat. Hanem nevelni fog oly polgárokat, kik készek a legvégső áldozatra a szabadságért s a hazáért, és a kik, ha a jövő némely terheit rak rájuk, meg fogják érteni, hogy az igyekezetnek növekedni kell a kötelelıségekkel. Ez lesz a legbiztosabb alapja e nemzeti nevelésnek s ez kell, hogy a legfőbb gondja legyen azoknak, kikre a nemzet azok nevelését bizta, a kiknek kell megteremteniök a haza boldogságát, szerencsáját, dicsőségét.

Láthatják önök uraim, hogy van valami a mi munkánkban, miért lehet hevülni a fennkölt lelkeknek és nemesen dobogó szíveknek. Ez az, miért önökbe teljes bizalmamat vetem, hogy valóítani fogják!

Eddig tart e beszéd. Most igen könnyű azt kérdezni, hogy miért is fordítottam én ezt le? Azért, hogy megmutassam, hogy a nevelésben e nagy nemzetnél ime a törekvés minden célja a hazafivá nevelés. Mint ha e szavakban néha a spártai anya, vagy a római nő nyugodt s meggyőződött hazaszeretetét vélnők hallani. A nemzeti vonások enyésznek, a nevelés világpolgári irányt vett, a történelmi öntudat, mióta minden perczben nem kell féltetni a hazát, közönybe olvad, a hazaszeretet a jóllét, a pénz szeretetévé fajul, vagy idétlen fajszeretetté, chauvinistikus álommá lesz néhány amit szavaiban s ime Franciaországban egy ember szól az oktatás legelső polczáról s oly jelszavakat hangoztat, melyek rezgésbe hozzák a hazát szerető szívet.

Ritkán hallok ily szavakat.

Ezekben nincs phrasis. Ezekben nincs pártszenvédély. Hanem van annak érzése, hogy készülni, nagyon készülni kell, mert nincs nemzet Európában, melynek ne kellene még bizonyítékát adni, hogy a hazát szereti s a véraldozatokat bőven adja. E gondolatnak nem szabad háttérbe szorulnia. Ez nem szófia, vagy akkor aztán minden az, mi az érzésekre hivatkozik. Mert hiszen minden szó csak szó, s mint az érzések rajzolója, annyit ér, a mennyit érzünk benne, mikor kimondjuk. Sok oly mondás, mely ma a hírlapi styl közhelyévé vált, egykor országokat lelkesített és mentett meg s trónokat ingatott meg. Egy alkalmas időben kimondott jelszó többet ér, a politika minden számitásainál.

Ma a nevelés, oktatás jelszavai megváltoztak. A tudás, a tanulhatás mennyisége felemészt minden időt s elkoptatja az érzéseket, kimeríti a szív meleg forrásait. Hát a nemzeti érzések ébresztése? Hát azon alkalmak felhasználása, melyek az ifjúságot nagy hatások által hevíteni tudnák? Szárad a lélek és alant jár. Nem mondom, hogy a módszerek nem tökéletesednek. Nem mondom, hogy a tudásnak az ifjúság nem bővebb vizsugarait kapja. Nem mondom, hogy becsületessé nevelni a mai világ nem óhajt s a kötelelıségeket lerázni tanít. De az érzések lüktető ereje hiányzik. A hazaszeretet lobogó fátylaja nincs kezünkben, mely a mult nagy eseményeire képzeletet gyújtó világot vet. Pedig ha annyit tanultunk, hogy hazafiakká lettünk általa, eleget tudunk mint polgárok; pedig ha hazafi érzések vannak ültetve szívünkbe, becsületesek s kötelelıséget szerető is vagyunk egész az életáldozatokig.

Lám a francia Bert Pál eszmékről és eszközökről álmodik, melyek újjá teremtik Franciaországot.

Uraim, nevelők, tanítók egy kis ujrakeresztelkedésre aligha szintén nincs szükségünk.

F.

Fáy András mint paedagog.

VI.

(Befejező közlemény)

A megelőző közleményekben egyes műveiből részletesen ismertettem Fáy paedagogiai elveit és nézeteit. E cikksorozat befejezéseül regényeinek és elbeszéléseinek paedagogiai irányát kívánom kimutatni. Regényirodalmunk eleinte csak fordításokból állott, minő pl. Mészáros Ignácztól Menander „Kartigám“-ja. A történelmi regény terén Dugonics András lépett fel a mult században. A társadalmi életet csak a jelen században kezdték regények és elbeszélések tárgyául feldolgozni. E ténynek okát kutatva, figyelembe kell vennünk azon hosszas küzdelmet, melyet nemzetünk fennmaradásáért évszázadokon át vívott.

A létért való küzdelem alatt a nemzeti önérték fejlesztése volt írónk elsőrendű célja, erre sokkal alkalmasabb tér volt a mult dicső napjainak felújítása, mint a társadalmi élet egyes vonásainak feltüntetése. E tény eléggé megmagyarázza azon körülményt, hogy irodalmunkban a történeti regény a társadalmat megelőzte.

A társadalmi regény fejlődésének részletezését e lap szűk keretében előadnom nem lehet, s így csak annak pusztá felemlítésére szorítkozhatom, hogy irodalmunk ezen ágának megalapítója Fáy András volt.

Már a „Fris bokréta“ című gyűjteményében ily irányu műve „A különös végrendelet,“ melyben élénk alakokat mutat be kora társadalmi életéből. Maga a mese is érdekes: Csörgey tanácsos csak azon föltét alatt teszi fiát általános örökösévé, ha három év alatt megnősül, de oly nőt vesz el, ki szép, de nem hiu, vagy gazdag, de nem gögös. A fiu atyja végakarátát teljesíteni kívánja, de a föltételeknek megfelelő nőt a kitűzött idő alatt nem kap. Az ekkor felbontott pótvégrendelet szerint mégis örökösévé teszi, mert ez idő alatt elég alkalma nyílt a nők tanulmányozására.

Érdekesen tárgyalja az elbeszélés folyamán a lányok hibáit. De kérdehetné az olvasó, hogy mi van az előadottakban mi Fáy paedagogus voltát bizonyíthatná? Nagyon sok, válaszolva a nőknek a társadalomban elfoglalt állását, bemutatva jellemző hibáikat, a nevelés, főleg a nőnevelés reformját sürgeti. Ugyane végrendeletben Csörgey tanácsos „egy nőnevelő intézetre némi alapul, reménylén, hogy több lelkesek is elősegítendik idővel alapítását, 10 ezer forintot hagy oly kikötéssel, hogy abban eltérve legtöbb nevelő intézeteinktől, himzésen, zongora és gitárre pengetésen, tánczon, divati öltözködésen, haj-fodrozáson s francia tört petyegésen kívül a leánykák főképpen arra vezéreltessenek, mikép lehessenek idővel jó nők, házi asszonyok és anyák.“

Többi elbeszéléseiben is találunk alkalmilag vonatkozásokat a nevelés fontosságára. Ezeket mellőzve, legérdekesebb művei egyikét a „Bélteki házat“ kivánonom a felvett szempontból bemutatni.

Ezen korszakalkotó regénynek tárgya a reformok hatása alatt átalakulni kezdő magyar társas életből van merítve. Fő alakjai: Bélteki Mátyás és fia Gyula. Az atya a régi magyarság képviselője, kinek érdekes ellentéte Gyula, ki a korszerű törekvéseket nemzetében meghonosítani igyekszik.

E regény érdekes alakjait ismertetni s általában e műnek széptani méltatását adni lapunk szűktere meg nem engedí, s ezért csak a két főalak bemutatására s e mellett e regény neveléstani fejtegetésére kell szorítkoznom.

Bélteki Mátyás korán árvaságra jutva, gyámjánál korlátlan szabadságot élvez. A gyám testvére egy nyugalmazott hadnagy katonává akarja nevelni, különösen teste edzésére ügyel, a férfias szokásokat pl. a borivást

korán megkedvelteti a rakonczátlan gyermekkel, s így nem csodálkozhatunk, ha a fogadott nevelő működése sikertelen maradt. E nevelőről a kort jellemzőleg a következőket mondja írónk: „egyike ama nevelő martyroknak, kik széjjel itt-ott nevelgetnek hazánkban. csodás vegyület inasból és tanítóból, igaz nevelői váz; ha tanít játszótárs, ha feddőzik gúnytárgy; ő lakol ha az úrfi hibáz.“

Ily környezetben nevelkedve semmittevő, csak a zajos társaságokat, a vadászást s hasonló mulatságokat kedvelő férfiúvá lesz, ki büszke magyarságára, melynek azonban csak sallangos külsőségeit sajátítja el, nemes eszméért lelkesülni képtelen.

Hagyományos szokásból megnősül. Nejének szelid kedélye hat ugyan némileg reá, de zajos életmódját teljesen meg nem változtatja. Fia születvén, ennek ápolása s nevelése képezi a nemes lelkű nőnek kedves foglalkozását. E ténykedésében Káray böles tanácsait követve a fiu a leggondosabb nevelésben részesül. Tapasztalva, hogy a hazaszeretet, melynek csupán vak indulat és iránytalan büszkeség az alapja, nem egyéb önző pártoskodásnál, hazafias érzelmeit helyes irányba tereli. Figyelmezteti a magyar szép tulajdonaira, de egyszersmind rosz tulajdonaira is, s hogy csak az a valódi honfi, ki hazája javát minden tehetségével elősegíteni igyekszik. A gondos anyai nevelés után a városba megy Gyula, hol ismereteit szélesíti s e mellett a művészetek egyes ágaiban is kiképi magát.

Később külföldre megy, hol tapasztalatait gazdagítja, különös figyelmet fordít azon dolgokra, melyek minálunk a nép javára sikerrel meghonosíthatók.

Józan gondolkodása folytán felülemelkedik kortársai azon téves nézetén, hogy hazája rovására imádja a külföldet. Hazajöve anyjának már csak sírját találja. Atyját meglepi a férfiason fejlett és művelt fiu, de zajos életének gátul szolgálva, nem szívesen látja őt hon. Atyja nőül veszi volt gazdasszonyát, ki a derék mostoha fiura veti szemeit. Mostoha anyja erkölcsi sülyedésének tudatában Gyula búcsut vesz az atyai háztól, titkon eltávozik s az Uzay családnál álnév alatt nevelővé lesz. E ténnyel kezdi meg Fáy regényét, a szövevényes részletek előadását mellőzöm.

Gyula nevelői működésének előadásánál tárgyal írónk egyes paedagogiai kérdéseket. Így pl. szól a házi és iskolai nevelésről. Bemutatja e kettő előnyeit és hátrányait.

Kimutatja, hogy a házi nevelésnél a gyermek egyénisége inkább figyelembe vehető. Továbbá, hogy a jó példa főleg a házi nevelésben hat művelőleg a gyermekre. Az iskolai nevelésben dicsért közverseny irigység s más hasonló rosz tulajdonokat kelthet. A házi nevelés hátrányaiul elősorolja a nem szerencsés környezet pl. a eseléség káros befolyását. Az iskolai nevelés a rang közfalait lebontja, míg a magános házi nevelés azokat még megerősíti. E párbeszédnek vég-

eredménye, hogy hasonló körülmények között az iskolai nevelés előnyösebb.

Hibáztatja korának, s mondhatni a mai nevelésnek is azon helytelen irányát, hogy igen korán tudósokká kívánjuk nevelni növendékeinket: „Virág legyen a gyermeki kor és ne gyümölcs“. Helyteleníti, hogy a gyermek önmunkásságának kellő anyagot nem adunk stb.

Ilyen és hasonló nevelésügyi fejtegetéseket találunk e regényben, mely hogy egy mély gondolkodású paedagog elmeszüleménye, abból is kiviláglik, hogy szereplő egyénei mint a különböző nevelésmódok eredményei vannak bemutatva.

Állításom igazolására elég a két főalakra hivatkoznom: Béiteki Mátyásra, a hibáival együtt kimutatott ósdi magyarra és Gyulára, az új törekvések képviselőjére.

A jellemek ily ellentétes alakulásának okát mindkettőnél a nevelésben találjuk.

A leánynevelés fontosságát e regényében is több helyt hangsúlyozza, e tárgyra vonatkozó nézéseit többi műveiből már ismerjük.

Ugyane regényében oly tanügyi reformokat is ajánl, melyek csak a közelmúlt időben testesültek meg. Többi között szól a tanfelügyelői intézmény szükségességéről: „Minden megyében egy-egy nevelői ór rendeltetnék, kinek tiszte fogna lenni helyenként felügyelni, miként neveltetik az ifjúság.“

Fáy többi szépirodalmi műveiben is gyakran találkozunk a paedagoggal. Így pl. a „Jávor orvos“-ban egy helyt a gyermekek testi nevelését tárgyalja. „A szutyogfalviak“-ban, melyben a magyar falusi nép sajátságait jellemző képekben tünteti elő, egy valódi népnevelőt mutat be, kinek sikeres működését jellemezve mondja: „neki tulajdoníthatni, hogy Szutyogfalva lakosai közül egy évtized alatt egy sem volt börtönben.“

A valódi népnevelés nemcsak a nép gyermekeinek tanításából, hanem magának a népnek erkölcsi és értelmi fejlesztéséből is áll. Ezen igazság nem került ki írónk figyelmét sem, s köznépünk, főleg az ugynevezett szolgaszemélyzet erkölcsi súlyedésének okát abban találja, hogy ez osztály, anyagi jóllétének biztosítását nem oszkozlhatja. E tény igazolására regényeiben s elbeszéléseiben egyes alakokat szerepeltet, minő pl. Orbán, a részeges, de becsületes szolga, ki azért issza el szerzeményét, mert nélkülözések árán gyűjtött pénzét elrabolták, továbbá egy szobalányt, ki azért használja piperére összes pénzét, mert előbbi uraságánál kamatra bennhagyott pénze odaveszett volt. E baj orvoslására oly intézmény szervezését tartja szükségesnek, mely a nép keresményét biztosítsa, s anyagi jóléte előmozdítására ösztönözze. E cél elérésére a takarékpénztárak felállítását ajánlja, azok szervezésére nézve tervet készít, s fáradhatatlan munkásságának köszönhetjük, az első hazai takarékpénztár felállítását, mely 1840-ben kezdte meg áldásos működését.

Az előadattakban kívántam irodalmunk e kiváló egyénét mint paedagógot vázolni. Azon író, kiről Zichy Antal az akadémiában tartott emlékebeszédében mondja, hogy a neveléstani irodalom terén ő volt első s talán egyetlen, eredeti magyar írók.

Félszázadot meghaladó írói és közügyi munkásságát találóan jellemzi azon mondat, melyet sirkövére vésetni rendelt: „Mindég jót akart, jóért fáradozott“.

Rieger Imre.

Az időjárás befolyása az egészségre.

Már most a szerint a mint ezen átviteli fertőzés érző (sensitiv), vagy mozgató (motoricus) idegek területére vitetik, mely idegek a véredények tágulását és összehuzódását eszközlik, vagy olyanokra, melyek a különböző szervek táplálkozását kormányozzák, a szerint különböző betegségeket hoznak létre, melyek vagy mint idegfájdalmak vagy mint hűdéssek, vértolulások, vagy gyúladások ösmeretese. Hogy ezen két magyarázat közül melyik az igazibb a tudomány jelen állása szerint, egész biztosítással eldönteni nem igen lehet, mert a legnagyobb valószínűség szerint a hülési betegségek mind a két úton létre jöhetnek. Könnyen megérthető az, hogy mindazon tényezők, melyek rendes körülmények mellett a test hőmérsékének esökkenését okozzák, rendellenes vagy erősebb hatásaikban hülést okoznak. Így p. o. meglehet hülteni, ha a meleg testünk felületéről sugárzás útján elvezetődik; ha t. i. ülünk vagy fekszünk egy olyan hideg fal mellett, melyen egy rosszul záródó ablak van, melyen át intensiv hideg jöhet testünk felületére, vagy ha a melegvezetés által testünk felületéről nagymennyiségű meleg vezetődik el, p. o. időzés által nedves hideg levegőben, különösen ha az öltözet nem elégséges. Azt mindenki tudja, hogy a nedves légkör a meleget milyen jól vezet. De legjobban disponal a meghülésre a vérszegény és ideggyenge egyének testalkota, kiknél már csekély hőmérsék is a test felületére azért hat kártékonyan, mert a felbőr véredényeit összehuzza, és így a vért a test felületéről a belszervekre hajtja, az ilyen egyéneket a közéletben finom, átlátszó, gyenge, fehér bőrokról könnyen fel lehet ösmerni.

A legtöbb ilyen egyénnél a dispositiot az általános gyengeségre már születésekkor fel lehet ismerni, De lehet az ilyen gyengeséget szerezni is, és erre a gyermekkorban a testrészek oktalan és tulságos bebonyálása a legfőbb ok. Végre az elpárolgás lesz a meghülésre a legtöbb esetben az ok, ha t. i. physikai megerősítés után izzadó testünkkel léghuzamba jutunk vagy hideg száraz helyre megyünk, vagy, a mit sokan bolondul egészségesnek hisznek, ha izzadt, felmelegedett testtel hideg vízbe rohannak.

Hanem itt meg kell jegyezni, hogy a gyors és nem húzamos ideig tartó lehütése a test felületének, ha

az nem testi megerőltetés után történik, mely alkalommal a vérnyomás fokozottan erős, és ha az ilyen lehűtő hideg fürdő után erős dörzsöléssel éppen olyan gyorsan a test felülete szárazra dörögoltetik, ez nem hogy nem ártalmas és meghülést nem okozhat, hanem üdítő és egészséges élvezet. A meghülésnek előszámlált magyarázatai az olvasót arról győzhették meg, hogy a hűtés a bőrön keresztül történhetik, és nem mint azt sokan sokszor tévesen hiszik: a tüdő és gyomor útján. Élettani kísérletek útján csalhatatlanul bebizonyították, hogy a belélekzelt levegő a vér hőmérsékére semmi módosító hatással nincsen és hogy azon vérnek hőmérséke, mely a tüdőn már keresztül ment, azaz a balszivpitvarban és kamarában keringő vér hőfoka és a jobb szívé között nincsen semmi különbség. A szájon vagy az ornyíláson belélekzett levegő a torkon és gégen vezetődik a tüdőkhöz és ott gyorsan felmelegül a vér hőfokára és ilyen melegséggel hagyja is el a testet. Nem lehet azonban azt tagadni, hogy nagyon alacsony hőmérséknél éppen a vér hőfokára is valami módosítással ne lenne, de soha sem csekélyebb a kilehelt lég 30° C.-nál. Az orr tehát a legjobb respirator és így nélkülözhetjük józan ésszel a Jeffrey-féle respiratorokat, melyek mellett az a kellemetlenség, hogy azon levegőt, mely szénsavval van teli, egy bizonyos mennyiségben visszatartja a szájunkba, és a kilélekzett levegő vizpáraja miatt nedves lesz. Főképpen olyan egyénekre nézve teljesen nélkülözhető, kik képesek befogott szájjal az orrlyikakon keresztül lélekzeni. A hol ez nem lehetséges, mint p. o. beteges, rövid lélekzőknél, vagy kiknél a mandulák tulságos nagyok, ilyen egyéneknél a száj elibe tartott tiszta zsebkendő a legolcsóbb és a legjobb respirator. Ezen állításommal sem akarom azt tagadni, hogy igen hideg vagy talán száraz porral telt levegő a szájon keresztül ne hatolhatna egészen a gégefőig és ezt izgatva, hurutos betegülést ne okozhatna; de a mélyen fekvő légsövények hurutját vagy tüdőhurutot hideg levegő belélekzése által, ha ez tiszta, nem lehet kapni; hanem igen is általános meghülés által, s nem mint azt olyan gyakran hiszik, a felbőr rendkívüli meghütése által. Hanem lélekző cső és tüdő-gyurma betegségek nagyon gyakran keletkeznek tisztátlan, poros levegőnek a belélekzése után, legyen az meleg vagy hideg, az a dologra nézve közönyös.

Az olyan gyakran vádolt hidegvíz-ivás felmelegült testtel sem okozhat a fentebb elésorolt bizonyítgatás szerint meghülést, azon állítólagos úton, hogy lehűti a gyomor nyákhártyájának felületjét és visszahajtja a vért befelé; ezen dolog is élettani kísérletek útján tisztába van hozva. A hideg víz a gyomor belfelületétől von el csakugyan némi meleget, s némely körülmények között, különösen ha nagyon hidegen és nagyobb mennyiségben élveztetik, arra ingerlőleg is hathat, és így egy helyi betegséget azaz emésztési zavart, vagy erős gyomorfájdalmat okozhat, melyet köznyelven gyomor-

görcsnek neveznek, de más egyéb hatása nincsen, s mint olyan gyakran hiszik, hatása a tüdőkre nem terjed. Így a tüdővésznek egy-egy báli hideg víz ivásból való deductiója mesékbe való balhiedelem. Végre a fentebbi meghatározás szerint állhat elé meghülés még a következő módon: ha a test egész külső felületén egyszerre általános megfázást érzünk, mely különösen nagy hidegben hiányos öltözet következtében az egész test felületén érezhető, és az, ki állítólagos meghülesi betegségének biztos idejét nem tudja adni, az bizonyosan nem is a meghülés következtében betegült meg.

Gyakran és meglehetősen hibásan azon borzongó hideg érzést, melylyel a tüdőgyuladások kezdődnek, a meghüléssel összeköttetésbe hozzák, pedig valóban nem egyéb, mint a már kezdődő betegségnek előpostája s nem hülés okozta jelenség, hanem idegizgatás eredménye. Így gyakran látják az orvosok, hogy olyan betegek, kik holnapokon át fűtött szobában feküdtek; de a hol a levegő nem volt tiszta, egyszerre csak rázó lázt kaptak, a mely után azonnal következett a tüdőgyuladás, ámbár a beteg a külső levegővel éppen nem is érintkezett. Ilyenkor mindég a meghülés okát szokták fürkészni és végre ha ez sehogy sem kitalálható, megnyugszanak abban, hogy bizonyosan öntudatlanul éjszaka kitakaródzott a beteg.

Most már azon kérdéshez érkeztünk, hogy mely betegségek állanak elő a meghüléssel? Nem lenne az olvasó előtt sem tanulságos, sem pedig mulattató ha hosszas betegségi jelenségeket vagy a betegségeknek görög-latinos vagy alig érthető magyar neveit felsorolnám. De rövid csoportba foglalva érdemes lesz ezeket közös neven megösmertetni, melyek a közéletben ösmeretek. A hülés a csúzos (rheumaticus) betegségeknek egy egész csapatját okozza, melyeket három különböző csoportra oszthatunk, u. m. 1. hevenyüzületi csúz, mely súlyos, lázas és számos ízület gyuladásával járó betegség, mely leggyakrabban úgy származik, hogy erős izommunka után a test gyorsan lehül. De nem lehet azt se tagadni, hogy néha minden hülés nélkül is előáll, mikor aztán az eredeti ok semmi módon ki nem fürkészhető és be kell azzal érni, hogy az illető egyénnek hajlama van ilyen betegségre. 2. Az idült ízületi csúz, mely rendszerint egy vagy legfennebb két nagy ízületet támad meg és a nedves hidegnek huzamos behatása következtében áll elő p. o. nedveslakásokban tartózkodás által. 3. Az izomesúz, a melyet meg lehet úgy is kapni, ha az ember léghuzamos ablaknál ül, mert ilyenkor nagy mennyiségű meleg, sugárzás által elvonatik a test felületéről. De gyakran megkapja az ember, ha a földre ül, és különböző nevek alatt majd mind a fej izmainak csúzza, majd mint a nyak-, lapoczk-, mell- és ágyékizmok csúzza ösmeretes. A meredt nyak vagy a tomporák szűrő fájdalma, mely köznyelven hátpecsenye-leesés vagy boszorkány-szúrás neven ösmeretes, mind a betegségek ezen csoportjába sorozható.

Azonban az utóbbira nézve meg kell jegyezni, hogy az néha erőltetett kézi-munka után vagy nehéz tárgyak emelése után is előáll, úgy hogy a meghűléssel semmi összeköttetésbe nem lehet hozni.

Azt sem hallgathatom el, hogy néha a különböző csúzos fájdalomnak semmi észre vehető okát a meghűléssel kapcsolatba nem hozhatjuk és ilyenkor a vékony lábbeliekre fogjuk. Ez a betegeknek kielégi-

tő felvilágosítás, de nem megnyugtató az orvosra, mert ennek a betegségek objectív szemlélhető okainak kifürkészésére kell törekednie, mert csak ezek után lehet védelmi rendszert ajánlani a betegségek keletkezésének meggátolására.

Dr. Bartók István.

(Folytatása következik.)

T Á R C S A

A szeretet a nevelésben.

(Vége.)

Göthe nem vezethetné elének kedvezőbb pillanatban Werther Saroltáját, mint a midőn jó anyaként kis testvéreinek kenyeret osztogat. A nagyobb gyermekek e segédkezését a kisebbek nevelésénél sokszor felhasználják a szülők; de végtelenül nagy kérdés, hogy vajon helyesen-e? Ime egy példa. Egy nagyocska pajkos leánynak gondoskodnia kell a nálánál jóval kisebbről. Ez terhére van s jónak látja gúnyolódni vele. Öltözteti. „Gyer ide, hogy fésüljem meg a fejedet a csepűt; különben nem is tudom hogy csepű-e vagy szénaboglya, a mi a fejedet van! Én nem tudom minden hogy áll rajtad! Soha életemben ilyen ügyetlen teremtést nem láttam! A vállad előre áll, a fejed a hátadba van növe, de mindez még megjárna, csak a szádát ne nyitnád ki, csak ne mosolyognál! Most meg már pityeregsz; na az ember mindenképen csak elijed tőled!” Gyermekek mondja gyermeknek, de az egyiknek elég, hogy igazán ügyetlen legyen, vagy hogy elhagyatottnak érezze magát. Pedig hány meg hány család van, a hol a testvérek nem találják a nyelvben olyan bántó, olyan gúnyos kifejezést, a melylyel egymást meg ne tisztelnék. E gúnyolódást sok helyt egészen nyugodtan eltűrik, hisz oly mulatságosnak tetszik s néha tán tanulmányos is! Gondolnak-e rá, hogy mi történik azzal, a kinek a gúnyolódásból jobban kijutott? Vajjon nem érzí-e lelkét megremegni, hogy Locke-kal szólva, úgy ne lehessen abba szabályos vonásokat írni, mint az ingó papírra? S mi történik akkor, ha majd gúnyolónk belefárad? kötekedésének kedvét mi cseréli fel? Mi más mint az érzéketlenség hidegsége, s ha a gyöngébb nem bír másra találni, a kiből jobban megbizhatnék, szomorúan kell tapasztalnia ismét, hogy éppen az, a kihez legjobban kellene ragaszkodnia, legtöbb bánatának okozója, hogy oly gondatlan vagy oly gonosz, hogy megsérti lelkének minden reménységét, hogy elismerést tőle nem nyerhet soha, vagy legalább soha olyat, a minőt érdemelt! Ezek s hasonló lelki szenvedések, de mily nagy szerepet játszanak a tettleges bántalmazások is! — Néhol a fiú gyermeket jobban szeretik, az „a rajkó“, van egy kis nőtesvére oly szelid,

hogy nem törölné le a porszemet, ha azt gondolhatná, hogy annak fáj s fivérei minden pajkosságának ki van téve mégis. Máshol az anya mindig leányainak ad igazat vagy elsőséget, azokért van minden berendezés, csak azoknak van akarata, szabadságuk, a fiuknak a lakosztály szebb szobáiba, kivételes eseteken kívül, belépni sem szabad. És vannak, a kik gyermekeiket egymással szemben semmiben sem korlátozzák, a hol ismét mindenik fél, mint külön hatalom akar élni szabadságaival. „Ehez ne nyulj, mert ez az enyim!” „Oda ne lépj, mert azt a helyet én magamnak foglaltam el!” Sok helyt nincs ez különben az úgynevezett nagy úri nevelésben sem. Az a 4–5 éves leányka, a kinek fivérei naponta többször kell hogy kezet csókoljanak, előbb lesz szeszélyessé, hiúvá, uralomvágyóvá, mintsem sejtene, hogy tulajdonképpen neki kellene mások iránt nyájasnak előzékenynek lennie, mert az ő életének feladata másokat felvidítani. A fiú ellenben hozzá szokik a simaság, az udvariasság formáihoz a nélkül, hogy a gyöngédség, az elismerés és kimélettől át is volna hatva. Helyzetétől mindkettő idegen s a különbség formái alatt megfúl a közbecsülés. Hasonló idegenkedések okai még, hogy nem osztják meg a gyermekek közt egyenlően a munkát, nem becsülik egymás foglalkozási körét, hogy a költségeket egyiktől kimélik, a más részére tulságosan áldoznak. Sokat beszélhetnénk itt a munka-, kötelesség- és igazságszeretet fejlesztési módjairól is. De ne időzzünk többet e tárgynál, hisz úgy se állíthatjuk, hogy ezeket és a hasonló hibákat éppen csak a szeretetlenség vagy az oktalan szeretetnek lehet felróni, bár másfelől meg érvényre látjuk jutni azon közmondás jelentőségét itt is, a mely ilyen formán hangzik: „Őrizd meg ellenségeinktől, de őrizd meg barátaitinktól is.” Mert a kik a hűség ragaszkodásával és a szeretet öntudatosságával nevelnek, ily hibákat nem örökítenek meg.

A gondolat, mely vezetett tehát ez, hogy: a szeretettől kérjünk a nevelés számára több fényt, több világozottságot. Nagy tömeg az, a melyet meg kell győznünk, hogy a nevelés tudomány! nagy buzgóságot is kell kifejtenünk a nevelés minden elvének ősmertetésében is.

„Nevelés teszi az embert“ és azt tette legtöbbet, a ki a vallásos emberszeretet útaira térhetett.

Hisz ha lelkünk elragadtatással akar betelni az emberi nagyság példányképeinek szemlélésében, nem az erő, nem a hatalom, nem a lángész nagyszabásu alakjainál nyugszik meg; azok csak a dicsőségvágy, bátorság vagy észhatalom útait jelelik; náluk elbájlóbbak ama nemesen egyszerű, egyedül csak önfényükben ragyogó példányai az emberiségnek, a kiket jellemők legfőbb vonásaiban a szeretet hat át:

a szeretet szeretetért a hálaérzetben, mely legtisztább nyilatkozata a nemes kedélynek, mely képesé teszi a férfit, hogy életének összes ezéjét, fáradozásai és törekvéseinek minden jutalmát díjul adja elaggott szülőinek gondozására;

a szeretet az eszmék iránt való lelkesülésben egy jobb jövő javáért. „Itt állok és másképp nem tehetek,“ hangzanak az egyszerű barát igói, kinek föllángolása a vallásjavítás eszméjeért még életénél is drágább volt, s kinek példája ezért még azokra is lelkesítő, a kik különben azt vallják, hogy föllépése megkövezésre méltóan káros volt.

a szeretet azon eszmei finomságában a hazafiságnak, mely mint a legmagasabb polgárerények, kevés lelkek által értett nagy talány, megoldását a bújdosásban találja:

„Száműzö magát hogy
Gyáva nemzetét ne
Lássa, mert ha látná:
Megátkozná, míg a
Messzeségből néma
Fájdalommal néz rá.“ (Pet.)

és végre a szeretet az emberiséghez való ragaszkodás azon utánozhatatlan bájában, mely vonzereje által minden szép és nemesért lelkesülő egyént elbűvöl. Ők azok, a kik életöknek nemesen egyszerű vágyaival beférnének talán egy csigahéjba s mégis szeretve ölelik keblökre az egész emberiséget, ily parányi jutalomért, mint Eötvös mondja magáról:

„És sirjatok egy könnyet
Barátotok felett . . .
Dalt érdemelt, mert költő,
Könnyet, mert szeretett.“ (Eöt.)

De ki birna elmélkedést írni a szeretet eszmeköre felett, a mely ott viraszt a kis madár pelyhes fészkeiben, mint szülői gondviselés; a tudós buvár lelkesülésében, mint igazságkeresés s mely setét útjából ilyen hangokra szólítja vissza a kétségbeesőt:

„— Súlyos a teher, de imhol,
Egy sugár előttem ég.“ (Ar.)

Igazán nem képzelek olyan nagyot, olyan szépet, a mihez nem a szeretet nyújt segédkezet. Egyedül csak a rosszaságban nem, bár itt is vannak kitűnőségek ijesztően nagyszerűek! Oh vajha lenne elég erőnk e gonoszok útját a tiszta emberszeretet fényével bevilágítani, mely Hegedüssel szólva: „Szegénynek érezné magát, ha valakit meg nem ajándékozna.“

Göcs Eszter, tanítónő.

Értsük meg egymást.

A Család és Iskola legközelebbi számában Veres Sándor fels. népiskolai igazgató ur tollából egy különben figyelemreméltó cikk jelent meg „Anyanyelvünk a népiskolában“ czimen. E cikk egyike azoknak, melyek az ujévi ministeri rendelet intenióit méltatják s bonczolgtatják oly alapon, mely annak természetéből önkénynt következik: gyakorlati alapon.

Méltó örömét fejezi ki Veres ur a rendelet ama minimuma felett, melynek leendő gyakorlatba vétele az eddigi tantervek tulkövetelésével szemben az elemi népiskolai tárgyaknak s nevezetesen az anyanyelv tanításának a célját hathatósan biztosítja.

A célzt ama minimum csakugyan biztosítja is.

Ámde Veres ur ebbeli meggyőződéséhez „egy támasz még sem árt!“

Mert mit állit Veres ur? Azt, „hogy azon elemi iskola, mely 12 éves koráig a gyermeket megtanította helyes hangsulyozással értelmesen olvasni, sokkal nagyobb szolgálatot tett a népnevelés ügyének, mint az, hol egy valamiféle lapban olvasható „költészettan tanítása az elemi népiskola V—VI. osztályában“ dívik.

Eltérve Veres ur cikke bekezdésének reám nem vonatkozó pasussától — engedje meg a t. Szerkesztő ur, hogy Veres urnak incriminált értekezésemre tett megjegyzésére a magam véleményét is közreadhassam.

Ha az anyanyelv-tanítás célja csakugyan az, hogy a gyermek helyes hangsulyozással értelmesen olvasson, ugy Veres urnak értekezésemre tett megjegyzése merőben incorrect telfogás s pedig azért, mert szóban forgó cikkemmel én sem akarok egyebet elérni, mint azt, hogy a 12 éves gyermek értelmesen olvasson. Én azt az értelmes olvasás fogalmát oly egyetemesnek tekintem, mely vonatkozással birhat a magyarul írott elmeművek egész birodalmára vagy legalább ama kisebb terjedelmére, mely a nép kezén is foroghat, tehát nemcsak prózára, hanem költeményekre is, mert ilyet is olvas ám az istenadta magyar nép! Ha ez áll, mit nem hiszem, hogy Veres ur is tagadna, kell állania annak is, hogy a költeményt a gyermek minden előleges ismertetés nélkül értelmesen olvasni soha sem fogja; mert higye meg uram! hogy a költemény oly makacs írásmű, melynek értése és átérzése egyelőre az olvasónak nem kevesebb utánjárásába kerül, mint annak megírása, ha még annál világosabban szól is a főhöz, vagy a szivhez.

S ha már a gyermekben az embert oda képesítjük, hogy nemzetünk egy mondahősét Toldit; saját meséjének költői alakját János vitézt s több olyas ismerete keretébe beillő írásművet értelmesen olvashat, azt hiszem az ilyes iskolai viszonyok csakugyan „boldog viszonyok.“

Meg van annak a maga jó oldala sőt jogosultsága is, mert hiszen azt Veres ur is vallja, hogy a nevelésnek az egész embert hatalmába kell vennie: nemcsak fejét, hanem szivét is kell művelnie, s hogy a költemények erre leghathatósabb eszközök, azt talán Hosszufaluban sem tagadják?

Aztán lássa uram, en tökéletes igazat adok Kossuthnak, midőn azt mondja egy hírlapíróhoz küldött levelében: „hogy a magyar nép annyira vágyik valami szellemi táplálék után, hogy ez ősz ön ingerénél fogva ahoz kap, a mit talál!“ Ez állítás igaz voltának Tatár Péter a megmondhatója. Nő már most a nép gyermekét jó eleve elvonnai s oda terelni költőinkhez, feltárni előtte a nemest, a szívképzőt — csak lesz annyira helyes eljárás, mint önnek ironicus megjegyzése. Nagy igazán mondotta egy erkölcs tanító: „a gyermek szelleme nem edény, melyet meg kell töltenünk, hanem tüzhely, melyet be kell melegitenünk!“ Bizony be kell melegitenünk, hogy a nemes tűz lángja hason át minden igazt, minden jót és minden szépet, a mi ember által és emberért jött létre.

Végül még csak egyet. Ne higgye Veress ur, hogy ama költészettan szó alatt én némi tankönyvet, Torkos, Névy, Greguss stb. ilyenmü könyvét értem. Hiszen tankönyv nélkül is lehet költészeti alapon anélkül, hogy minden ide tartozó criteriumot felemlitenénk, költeményeket ismertetni, — természetesen a gyermek értelmi felfogásához mért eljárásokkal.

És legvégül, hogy emlékező tehetségén némileg segítsek, megsugom, hogy az a „valamiféle“ lap Eriély jóhírnévnek örvendő egyetlen magyar nevelésügyi lapja a „Család és Iskola“, melynek febr. hó 15-én megjelent 4-ik számában ott a Tudósítás rovatban a felületességgel átolvasott czimen kívül mást is talál.

Egyébiránt béke velünk!

Végh Mátyás
fels. népisk. tanító.

Egyleti közlemények.

A kolozsmegyei tanítótestület központi köre ma, ápr. 13. d. e. tartotta ez évi I. rendes gyűlését. Ez alkalommal nyilvános tanítást tartott a belvárosi ev. ref. leányiskola helyiségében: Békésy Lila a tanítás anyaga: a beszéd- és értelem-gyakorlatból a növények ismertetése, a népiskola második osztályában. A szokásos bírálat alapján e tanítás teljesen sikerültnek nyilvánított. Ezután kezdődött a tulajdonképeni gyűlés a polgári iskola helyiségében. A tárgysorozat szerint első sorban a kör tisztviselői választattak meg és pedig elnökké Benedek Samu, jegyzővé: Balázs József. Ezután Czirják Albert tartott felolvasást: „Tanárok és tanulók 1500 évvel ezelőtt“ czimmal, melyben az ókori népek nevelés tanítási eljárását egyes képekben vázolta különös tekintettel a pogány sophistákra. Az érdekes felolvasásért felolvasónak jegyzőkönyvileg köszönetet fejeztek ki. Ezután Kozma József igazgató a következő vitatételt adta elő: „a tegezés és tegeződés a családban és iskolában.“ Érdekesen indokolja a felállított egyes tételeket, melyekhez a kör tagjai közül többen hozzászólottak. A megállapított tételek közül a következőket említjük fel: A családban ajánlha-

tó, hogy a szülők a gyermekeiket tegezzék, míg ezek szülőkkel szemben a 3-ik személyű megszólítást használják; ugyanígy legyen a viszony a tanító és tanítvány között is, az elemi népiskola minden osztályán keresztül, kivéve az ismétlő iskolák tanulóit. A tanító megszólítás alakja a népiskola minden növendékével szemben tekintet nélkül szülei társadalmi állására egyenlő legyen. A vitatétel tárgyalása befejeztetvén, miután az idő előrehaladt, a még kitűzött ismertetés délutánra halasztatott. — Délután Paal Ferencz kép. ig. tanár ismertette a tellurium, lunarium és planetariumot. Különösen kiemelte, hogy e gépeknek s főleg a 2 előbbinek a népiskolákban való tárgyalásánál mire kell a tanítónak kiváló gondot fordítania. A kitűzött tárgysorozat kimerítettvén, a gyűlés az előadóknek jegyzőkönyvi köszönetet szavaz. Végül Rieger Imre indítványára elhatározatott, hogy a központi kör legközelebbi gyűlése május havában Gyaluban tartassék, mely alkalommal a tanító-testületi segély-alap javára hangverseny rendeztetik. E czélból az elnökség mellé egy 5 tagu bizottság küldetett ki.

R. I.

Meghívó.

A Torda-Aranyos megyei tanító-testület központi köre f. évi II. rendes gyűlését Tordán 1882. ápril 22-én d. e. 9 órától tartja meg az állami polg. iskola helyiségében a következő tárgysorozattal:

1. Szózat Vörösmartytól. Éneklí a tan. dalszakosztály.
2. Elnöki megnyitó.
3. Felolvasás Nagy Gábor urtól.
4. Gyakorlati tanítás az unit. leányiskolában Iszlai Márton ur által.
5. Vitatétel tárgyalása. Előadó Schwarczel Róza tanítónő.
6. Indítványok tárgyalása. E gyűlésre a kör tagjai s az érdeklődők tisztelettel meghivatnak.

Varga Dénes
köri elnök.

Fekete Ilka
jegyző.

Meghívás.

A torda-aranyosmegyei tanítótestület maros-ludasi köre ez évi második rendes gyűlését f. 1882-dik év április hó 27-én d. d. 8 órakor kezdődőleg tartandja meg a helybeli állami iskolában a következő tárgysorozattal:

1. Elnöki megnyitó.
2. Jegyzőkönyv hitelesítés.
3. Gyakorlati tanítás Nyárádi Dénes igazgató által.
4. Gyakorlati tanítás Kanyaró Mihály által.
5. Felolvasást tart Jártó Imre a méhészet köréből.
6. Vitatétel, előterjeszti Végh Mátyás.
7. Indítványok s más keblí ügyek elintézése.

E gyűlésre a szülőket és tanügy-barátokat tisztelettel meghívja az elnök megbízásából

Maros-Ludason, 1882. apr. 13.

Kanyaró Mihály, a kör jegyzője.

S Z E M L E.

A német népiskola Magyarországon.

A Gráci Tapespost írja: „A Schulverein terveit a magyarországi lapok dühös kifakadásokkal fogadták. A legújabb ministeri jelentés hivatalos adatai meggyőznek, hogy a Schulverein félelme alapos volt. A német népiskolák apadnak. 1879-ben számuk még 953-ra rugott, 1880-ban 867-re szállott le. E 867 népiskolának elégnek kell lenni 267,282 német gyermek számára. A helyzet legszomorubb a fővárosban. 1860-tól a magyar iskolák száma 16-ról 133-ra emelkedett, a német iskolák ellenben megbuktak s a 28 magyar-német iskola 1869-től 6-ra apadt. S még Trefort miniszter azt mondja, hogy Pest városa ezért megérdemli a nemzet háliját.

Igy a Bánság 22.949 német tankötelese számára egy tisztán német iskola sincs, ellenben a 4561 magyar számára 27 iskola van. Veszprém megyében 6276, Székesfehérvárt 3077, Gömörben 1062 német gyermek szükködik iskola nélkül. Turócban 303 magyarnak van 20 iskolája s 905 németnek csak 5.

Ez erőszakos magyarosítás a magyar kormányt a legutálatosabb színben tünteti föl. Az államnyelvét tudni kell s ez követelhető, de kinek-kinek nemzeti nyelvét elvenni nem szabad. S még nagyobb hiba, ha ezt a kormány a németekkel teszi, mert az ország ez egyetlen kultúrnépe vesz ki. A németek alkotják Magyarországon a művelt nyugattal az összekötő láncszemet. E kapcsolatot megszakítani pedig nem lehet terve Trefortnak, ki egyéb tekintetekben ideális emelkedettségű államférfiúnak bizonyította magát, kinek magasröptű tervei vannak.“

Panaszkodik e lap még egyebekről is. Igy az 1879-ki, a magyar nyelv kötelező oktatásáról szóló törvény is szállka a szemében, melyet pedig mi igen enyhének tartunk. Azt mondja, hogy Pesten vannak gyermekek, kik ily magyarizálva szülőikkel beszélni nem tudnak s így rájuk a családi élet erkölcsi befolyása elvesz. A nagy Németország ezt nem nézheti összedugott kézzel s a magyarországi németek szelid megadása is tűnni látszik. Az erdélyi szászok férfias küzdelme azonban nem elég, nem elég a külföldi németek legbökezübb áldozatkészsége sem, ha az összes magyarországi németek nem ébrednek öntudatra.

Igy ír a nevezett lap. Mindenesetre érdekes, hogy mi nem látjuk itt benn azt a nagy magyarizálást, mit a szomszédok szemünkre vetnek, mert tulajdonkép nem is magyarizálunk. Az igaz, hogy azt se tesszük, mit a németek óhajtanának, hogy t. i. terjesszük a németet. Azt csak nem kívánja Trefort miniszter urtól, hogy germanisáljon. Mi Magyarországon nemzetiségi érdekeket nem ismerünk, csak magyar állami érdekeket, mely állam semmit megsemmisíteni, hanem mindent fejleszteni óhajt, mi a művelődésre tartozik. Azt, hogy ők az u. n. kulturvolk, egy kissé igen sokat vetik szemünkre a németek, mintha bizony cserébe

nem vették volna el, a mi elvehető. Kár vele hát nagyon dicsekedni. Jó lesz megjegyezniök, hogy irodalmunk, legkivált költői és politikai irodalmunk, mely legerősebb és legátalakítóbb hatást gyakorolt népünk szív- és kedélyéletére s mely történelmi megújulásunkat s mai életünket idézte elé, egyetlen, az egész nemzetet felgyújtó eszmét sem vett át a a németektől, hanem igen is a francziáktól, a gondolatok e kovászatól. Jó lesz nem nagyon dicsekedni. Elismerem, hogy egyes költőink előképeiket ott keresték, de ezeket legkevesébbé értette meg a nemzet; elismerem, hogy intézményeinkben sok van német mintára ütve s ezek legkevesébbé honosak; de hogy fejlődésünkre, lelki életünk gazdagodására az üdvösség forrása Németországon s a németek által nyílt volna meg csupán. vagy hogy leginkább, azt tagadom.

F.

IRODALOM.

A Magyar Lexikon 99. füzete is megjelent s a mű biztos, szilárd lépésekkel halad befejezése felé. E füzet a Konstantinápoly szótól a kos szóig terjed s így remélhetjük, hogy e közhasznú mű, mely az egyetemes ismeretek rövid, de világos és kimerítő tárháza, s melynek egyetlen magyar ember könyvtárából sem lenne szabad hiányozni, 150 füzetben csakugyan be lesz fejezve. — A kiadók (Wilckens és Waidl Budapesten, koronaherceg-utca 3.) a mű könnyebb megszerzhetése czéljából igen előnyös fizetési feltételeket állapítottak meg, a mennyiben 6 frt előleg és további három forint havi részlet fizetése mellett az egész munkát megküldik. E nagy fontosságú és nagykiterjedésű művet ajánljuk olvasóink pártfogásába.

Új lap. Kolozsvárt „Növendékek Lapja“ czimen Wesi Emil szerk. a új lap jelenik meg hetenként egyszer. Főmunkatársa ifj. Szász Károly. Előfizetési ára egész évre 3 frt.

A „Magy. könyvtár“-ból kaptunk egy új füzetet, ily czimvel: Népmesék. Idegen forrásokból merítette és átdolgozta Győry Vilmos. Az első A béka király, mely a szavatartásra int, a második a Kivánságok czimű, a megelégedésre buzdít s a harmadik a kenyér áldott voltáról mond mesét. Mindhároma tanulságos és kedves, magyar népies előadásu.

A „Magyar Dal-Album“ III-ik kötetének 6-ik füzete is megjelent. Ezen 6-ik füzettel a „Magyar Dal-Album“ III-ik folyamának második féléve veszi kezdetét, kéretnek tehát a t. első-félévi előfizetők, hogy a 2-ik félévéért járó előfizetési pénzt 90 krt, mielőbb beküldeni sziveskedjenek, nehogy a további füzetek rendes megküldése fennakadást szenvedjen. — Számos felhívás folytán a „Dal-Album“ III-ik folyamának szöveggönyvét a „Magyar Daltárt“ két félkötetben bocsájítjuk közre, melyre ezennel előfizetést nyitunk. Előfizetési ára a két félkötetnek bérmentes szétküldéssel 80 kr., mely előfizetés legcélszerűbben posta-utalvány ál-

tal eszközölhető. Miután a „Daltár“ a „Dal-Album“-nak kiegészítő részét képezi, azt tartjuk, hogy a szövegkönyv megszerzése a „Dal Album“ minden tulajdonosára nézve elkerülhetetlen szükséges, ha a magyar népdalokat a magok valódiságában akarják felfogni és megérteni. — A III-ik évfolyamnak első felkötete, mely a „Dal-Album“ első öt füzetében lévő 100 dallamnak teljes szövegét fogja tartalmazni, e hó 10-én kerül ki a sajtó alul. Előfizetési ár a „Dal-Album“-ra egy évre, vagyis 10 füzetre bérmentes szétküldéssel 1 frt 80 kr. Előfizetések Győrbe, a „Magyar Dal-Album“ kiadóhivatalához intézendők. Egyes füzetek minden rendes hazai könyvkereskedésben is kaphatók.

„A népiskolai számolás tanítás módszertana. Első rész. Az egész számok. Irta Erdődi János tk. igazgató. Kassa, Maurer Adolf bizománya. Nagy nyolczadrétű vékony füzet, 1—32 lapig, melyben a számolástanítás fontossága, czélja, eszközei, elvei, továbbá az alsófoku számolás tanítás (1—3 osztály) módja, a felsőfoku tanításból (4—6 osztály) a tizes számrendszer, az egy és több nevű számokkal való tanítás módszerei vannak apró részletességgel előadva. Tanító kezébe — ha ugyan a mai tanulmányos tanítóképzőintézetekben a sok módszerbe örökre bele nem unt — igen jó útmutató helyesen teszi, hogy a főbeli számolásra nagy súlyt fektet, csak hogy az ugynevezett felsőfoku tanításnál se igen lépjen előtérbe annak hátrányára az írásbeli tanítás. Ajánljuk tanítóink figyelmébe.

Beküldetett. A magyarországi ref. egyház 1881. okt. 31 — nov. 24-ig Debreczenben tartott országos zsinatának jegyzőkönyve. Kiadta Tóth Sámuel, zsinati jegyző. Debreczen, 1882.

VEGYESEK.

— **Molnár Aladár** emléksobrára Felméri Lajos egyetemi tanár ur 2 frtot küldött. A gyűjtés eredménye eddig 4 forint.

— **Baccelli** olasz közokt. miniszter a továbbképző iskolákról törv.javaslatot terjesztett elő. E szerint ez intézeteket minden 16—19 éves ifjunak járnia kell. Vasárnapokon és ünnepeken torna- és katonai-gyakorlatok tartatnak, hétköznapokon este pedig oktatást nyernek olvasásban. írásban, realismeretekben, s a közintézmények szervezetében. E célra egy körülből 12 ezer emberből álló tanítótestület szükséges, kiknek fizetése személyenként 800 frt lenne. Ez iskolák behozatala 10 év a. történnék meg, kezdve előbb a nagyobb községekben.

— **Az orosz népiskola** a pétervári kormányzásban. E kormányzásban 126 népisk. van, ebből 2 a fővárosban, a többi elszórva, a legtöbb van a Nowaja Ladoga kerületben (34). Ez iskolák közül 10 van kőből, a többi fából építve; 69 iskolában nincs a tanítónak lakása. 96 közülök földszinti épület, 18 egy emeletű és 2 négy emeletű. 7 iskola bennlakó, de mintegy 28-ban maradnak hideg időben

éjjelre is ott a tanulók. A legtöbb iskolában a tanulók 3 csoportra oszlanak. A tananyag mennyisége, a tanulás ideje nagyon különböző. Iskola csak télen s tavaszon van. Nanton 5 órát tanulnak, óráköz, mint nálunk 10 perc van. 29 iskolában van tornaszervevény. Hány falura esik egy iskola, az különböző, valamint a távolság is. Némelyikbe 13—16 falu növendékei is járnak. Egy tanulószobára 32 növendék esik. Kellő tisztaság csak 12 iskolában van.

— **Egy iskola Japánban.** Egy angol nő, ki 1879-ben volt Japánban, írja: „7 órákor trombita hívja össze a tanulókat az európai módon épült iskolába s a gyermekek padokra ülnek, míg faluhelyt a földre telepednek. A falakon képek függöttek. A tanító ezekről magyarázott s gyorsan szökökérdéseket tett. A ki a legjobbat feleli, első helyre ültetik. Mivel Japánban a társadalmi rend alapja az engedelmesség, ez oldalról alig kell valamit tennie a tanítónak. A gyermekek feszült figyelemmel nézik könyveiket. Az oktatás a kisebbeknél képek szemléltetéséből állott. A nagyobbak fennhangon fejezeteket mondtak ol a földrajzból és történelemből sat. A bezárás az egyetlen büntetés.

— **A porosz tanítóknak** 1881-ben 180 rendjel osztatott ki. Így írja a Paed. Zeitg.

— **Bukovinában** az oktatás nyelve: német, oláh, ruthén, lengyel 16 iskolában; német, oláh és ruthén 5-ben; német, ruthen és lengyel 11-ben; német és oláh 13-ban; német és ruthen 4-ben; német és lengyel 2-ben; német 28-ban; oláh és ruthen 8-ban; oláh 44-ben; ruthen 76-ban; magyar 5-ben; örmény 1-ben. Ez aztán csak a soknyelvű ország.

— **Münchenből.** München város községtanácsa apr. 4-én viharos vita után 20 szóval elfogadta a felekezetenküli iskolák megszüntetését.

— **A pozsonyiak** tiltakozása e Schulverein ellen a mily váratlan, ép oly kellemesen meglepő. Nincs város Magyarországon, mely több kapcsolatban állana a nagy Németország hagyományaival. Most a Schulverein kénytelen lesz ezeket is megvetni s kitagadni. Mi nem kívánjuk, hogy magyarokká váljanak, csak azt, hogy legyenek jó hazafiak.

— **Tirolban** a múlt évben volt: 2 polgári iskola, egyik német, másik olasz (8 osztályu); 1518 népiskola (786 német, 717 olasz, 3 olasz-német, 12 német-szláv); 51 magán-intézet (11 nyilvánossági joggal, 40 anélkül); 11 ipariskola és 1 gazdasági intézet, melyek a népiskolával kapcsolatban álltak.

Tartalom: A katonai nevelésről. F.-tól. — Fáy András mint paedagog. VI. Rieger Imrétől. — Az időjárás befolyása az egészségre. Dr. Bartók Istvántól. — Tárcza: A szeretet a nevelésben. G. Esztertől. — Értsük meg egymást Végh Mátyástól. — Szemle. — Irodalom. — Egyleti közlemények. — Vegyesek.